

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2026-18-17G
Rīgā

18.03.2026.

Nr. 6-6/12

Ministru kabinetam
pasts@mk.gov.lv

Par aizsargātā lietotāja pakalpojumu daudz bērnu ģimenēm

Tiesībsarga birojā ir saņemts iesniegums par iespējamu daudz bērnu ģimeņu tiesību aizskārumu, liedzot saņemt elektroenerģijas aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojumu laikā, kad viens no bērniem pilda valsts aizsardzības dienestu. Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu un 24. panta pirmo un otro daļu, tika ierosināta pārbaudes lieta.

Faktiskie apstākļi

Tiesībsarga birojā vērsās iesniedzēja ar lūgumu izvērtēt iespējamo daudz bērnu ģimeņu tiesību uz sociālajām garantijām pārkāpumu. Iesniegumā norādīts, ka ģimenei ir atteikts elektroenerģijas aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojums sakarā ar to, ka viens no bērniem pilda valsts aizsardzības dienestu. Iesniedzējas ieskatā šāda rīcība nav tiesiski pamatota un samērīga.

Tiesiskais regulējums

Daudz bērnu ģimenes definīcija noteikta Bērnu tiesību aizsardzības likumā. Proti, 1. panta 16. punkts noteic, ka daudz bērnu ģimene ir ģimene, kuras aprūpē ir vismaz trīs bērni, to skaitā audžuģimenē ievietoti un aizbildnībā esoši bērni. Par daudz bērnu ģimenes bērnu uzskatāma arī pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību vai 11 mēnešus pilda valsts aizsardzības dienestu. Būtiski ir atzīmēt, ka 2024. gada 20. jūnijā grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā paplašināja daudz bērnu ģimenes

definīciju tieši ar mērķi, lai trīs bērnu ģimenes nezaudētu šo statusu laikā, kad jauniešs tiek iesaukts vai brīvprātīgi iestājas valsts aizsardzības dienestā.

Elektroenerģijas tirgus likuma 1. panta 3. punkts definē aizsargāto lietotāju kā, cita starpā, daudzbērnu ģimeni. Tātad šā likuma izpratnē daudzbērnu ģimene ir aizsargāts lietotājs. Tiesības saņemt šo pakalpojumu ir nostiprinātas Elektroenerģijas tirgus likuma 33.¹ pantā. Ministru kabinetam ir deleģētas tiesības noteikt:

- 1) aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanas nosacījumus, finansēšanas un uzraudzības kārtību;
- 2) kārtību, kādā aizsargātais lietotājs saņem aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojumu;
- 3) kārtību, kādā aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniedzējs un iesaistītās institūcijas nodrošina informācijas aprieti, apjomu, kā arī datu apstrādes noteikumus aizsargātā lietotāja datu informācijas sistēmā.

Ministru kabineta 2021. gada 1. jūnija noteikumu Nr. 345 "Aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma noteikumi" 7. punkts noteic, ka daudzbērnu ģimenēm pakalpojumu sniedz, maksas samazinājumu piemērojot vienai no personām, kurai pašai vai kopā ar laulāto ir trīs bērni vai vairāk vecumā līdz 18 gadiem vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību. Tātad minētā norma nosaka skaidrus kritērijus, lai varētu pretendēt uz aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojumu. Proti, tās ir ģimenes, kur ir vismaz trīs bērni līdz 18 gadu vecumam vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri mācās. Tomēr šāds definējums nonāk pretrunā ar daudzbērnu ģimenes definīciju, kura noteikta Bērnu tiesību aizsardzības likumā.

Ņemot vērā minēto ir pamats pieņemumam, ka Ministru kabinets ir rīkojies ārpus savām pilnvarām, nosakot kritērijus aizsargāta lietotāja statusam, tādējādi precizējot Elektroenerģijas tirgus likuma 1. panta 3. punktu, kas rezultējās ar daudzbērnu ģimenes statusa sašaurināšanu.

Tiesībsardzes vērtējums

Tiesībsarga birojā daudzbērnu ģimenes statusa interpretācijas jautājums šajā gadā jau tika aktualizēts saistībā ar daudzbērnu ģimenēm paredzētiem nodokļu atvieglojumiem. Saņemts arī Finanšu ministrijas viedoklis. Finanšu ministrija norādīja, ka jāņem vērā katra nodokļa atvieglojuma atšķirīgo raksturu. Atvieglojumi tiek vērtēti un piemēroti specifiski katra normatīvā regulējuma ietvaros, un atvieglojumu kritēriji netiek automātiski pārņemti no citiem normatīvajiem aktiem. Tādējādi var atšķirties atvieglojumu piemērošanas mehānisms. Ministrija norādīja, ka valsts

aizsardzības dienesta karavīrs valsts aizsardzības militārā dienesta laikā atrodas daļējā valsts apgādībā¹. Proti, valsts nodrošina karavīram gan ēdināšanu, gan veselības aprūpi, kā arī ik mēnesi izmaksā dienesta pienākumu izpildes kompensāciju, turklāt par karavīriem tiek veiktas sociālās iemaksas - pensijai un bezdarba gadījumam, invaliditātes apdrošināšanai, maternitātes, paternitātes, vecāku un slimības apdrošināšanai.²

Ņemot vērā minēto, jāpiekrīt, ka šādā ziņā, no bērnu ikdienas vajadzību nodrošināšanas skatu punkta, ģimenei izmaksas mazinās, t.i., mājsaimniecībai elektroenerģijas patēriņš mazinās laikā, kad viens no bērniem ir prombūtnē. Neskatoties uz šādu pirmšķietami racionālu apsvērumu, tas nav atzīstams par juridisku argumentu. Arī studenti atsevišķos gadījumos saņem stipendiju. Ministrijas arguments par nodokļu specifiku šajā gadījumā nav piemērojams, jo Elektroenerģijas tirgus likums tieši atsaucas uz aizsargāto lietotāju kā daudz bērnu ģimeni.

Saeimas Prezidijam iesniegtā likumprojekta "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" (Nr.522/Lp14)³ anotācijā norādīts, ka jaunieša dienests tiek uztverts kā mācības un viņš pēc analogijas uzskatāms par apgādājamo, kas turpina mācības līdz 24 gadu vecumam. Turklāt ir raksturota situācija, ka tie jaunieši, kuri dienestā devušies no augstskolas vai profesionālās izglītības iestādes un šajās iestādēs ir "akadēmiskajā mācību pārtraukumā", saglabā daudz bērnu ģimenes statusu kā sev, tā visai ģimenei (ja ir viens no trim bērniem), bet tie, kas tiks iesaukti vasaras mēnešos uzreiz pēc vidusskolas pabeigšanas, šo statusu zaudēs, kaut arī faktiskā situācija ir identiska.

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 15. pantā "Ārējo normatīvo aktu, vispārējo tiesību principu un starptautisko tiesību normu piemērošana" noteikto, kā arī privātpersonas tiesību ievērošanas principu, likumdevēja gribu atbalstīt daudz bērnu ģimenes pēc tādiem kritērijiem, kā to nosaka Bērnu tiesību aizsardzības likums, uzskatu, ka šobrīd atteikums piešķirt aizsargātā lietotāja pakalpojumu izskatāmajā situācijā ir likuma normām neatbilstošs. Augstākā tiesa norādīja, ka ir jārespektē Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteiktā daudz bērnu ģimenes definīcija. Šādu statusu var piešķirt plašākam, bet ne šaurākam personu lokam.⁴

---

¹ Valsts aizsardzības dienesta 16. panta pirmā daļa.

² Valsts aizsardzības dienesta likuma 31. pants.

³ [Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas vēstule Saeimas prezidijam](#)

⁴ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada [...] spriedums Lieta Nr. [...], SKA- [B]/2024.

Papildus jāvērs uzmanība, ka gadījumā, ja katrā likumā tiks dota no Bērnu tiesību aizsardzības likuma atšķirīga daudz bērnu ģimenes definīcija, izslēdzot valsts aizsardzības dienesta karavīrus, kuri būtībā apgūst militāro mācību, tad 2024. gada 20. jūnija grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā, kuri paplašināja daudz bērnu ģimenes definīciju, zaudētu savu jēgu. Likumdevējs vēlējies saglabāt daudz bērnu ģimenes statusu gadījumos, kad viens no bērniem pilda valsts aizsardzības dienestu.

Tiesībsardzes rekomendācija

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 12. panta 8. punktu, aicinu Ministru kabinetu līdz **šī gada 1. jūnijam** izvērtēt radušās pretrunas normatīvajā regulējumā un nepieciešamības gadījumā veikt grozījumus Ministru kabineta 2021. gada 1. jūnija noteikumu Nr. 345 "Aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma noteikumi" 7. punktā.

Patiesā cieņā

tiesībsardze

Karina Palkova